

HARGITAVÁRALJA

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata

Főszerkesztő: lófő csikszentgyörgyi JÓSA JÁNOS

Ima Erdélyért...

Szeretnék két karommal átölelni, fejem puhán Rádhajtva,
halkan súgni, kérni őseimet: hulljanak térdre Isten előtt s kér-
jék védelmét, oltalmát s azt, hogy adjon vissza minden por-
szemet.

Magyarország pirosra sült kenyér ducca: Erdély.

Mindenkinek kedvence.

Mindenki kapkod utána.

Kell, kéne mindenkinek.

De a miénk!

Szívem, lelkem ott bolyong az ős fenyők között.

Hegye, völgye, beszédes levegője lelkemen borong.

Érzem, él bennem: őseim adottsága, élete.

A távollét nem szakíthat el!

Az átöröklés odaköt...

Istenem! Oh add vissza nekünk az egész drága Erdélyünket!

Dr. Endes Miklósné.

Szerkesztői üzenetek.

E. László, Marosvásárhely. A »Marosvidék« c. hetilap 14. évfolyama 41. és 42. sz.-ban 1881 okt. havában jelent meg Szabó Károly történettudós közleménye »Marossszék 1511.-i alapítványa a marosvásárhelyi szentlélek-ispotály és lelencház részére« c. ismertetése. Keressen fel máskor is. Üdv.!

Joghallgató, Kolozsvár. A nemzetörési haditanács első elnöke Baldacci volt, csak utána jött Nádosy Sándor ezredes, szerepét a hadügyminisztérium vette át. Köszöntjük.

K. Á., Csíkszereda. Régebben a nemeseket nemzetes (generosus) cím illette: nemes, nemzetes, vitézlő, a más egyéb címek mellett. Üdvözlét.

Maturandus, Budapest. A kereszténység kezdetétől a XIII. sz. elejéig mindenkinek csak keresztneve volt. Az előkelő nemesek váraik után kezdték felvenni a vezetéknévét. A XIV. sz. végén a polgári és jobbágyosztály is vett fel vezetéket, de nyilvántartás céljából a vezetéknév használata, csak a XVI. sz.-ban vált kötelezővé. II. József 1787-ben rendelte el, hogy a zsidók német vezetéknévvel vegyenek fel. Névváltoztatás mindig fordult elő, de ez csak önkényes volt, sokan a nép kiejtése szerint, vagy birtokaik neve után változtatták nevüket, miglen Ferencz császár 1814-ben szabályozta a kérdést és a névváltoztatást engedélyhez kötötte. Szívesen állunk rendelkezésére mindenkor.

A kéziratokat vissza nem adjuk. Csak válaszbélyeggel és címzett borítékkal ellátott levelekre válaszolunk.

Előfizetések csekkszámánk számával [43.002] ellátott **biancó** csekklapon is beküldhetők.

Központi szerkesztőség és kiadóhivatal: Szeged, Csemegi-u. 4. sz.

Telefon: 21—06.

Budapesti szerkesztőség:

X., Stróbl Alajos-u. 7. fszt. 445.

Telefon: 1-44-8-33.

Szerkesztő:

Ádám Éva.

Előfizetések és egyéb anyagi küldemények Szegedre, szellemiek a budapesti és a szegedi szerkesztőséghez egyaránt küldhetők.

Csekklapunk száma: 43.002.

Lapunk amerikai területen megrendelhető amerikai szerkesztőirodánkban.

Címe: Stephen De Losonczy C. E.
mérnöki irodája 1454. 3 rd. Avenue
82 & 83 Sts. New-York. USA.

A szerkesztőség tagjai:

Sándor Erzsí (Budapest.)

Sz. Solymos Bea (Budapest.)

Dr. vitéz Bodor Aladár (Budapest)

Dr. Filó János (Budapest.)

Gáspár Jenő (Budapest.)

Holló Ernő (Sepsiszentgyörgy.)

Dr. v. Kolosváry Borcsa Mihály
(Budapest.)

Xantus Elek (Gyömrő.)

Előfizetési díj Magyarországon:

Egész évre	— — — —	10.— P
Félévre	— — — —	5.50 P
Negyedévre	— — — —	3.— P
Számonkint	— — — —	0.60 P

Európában:

Egész évre — — — 10 sv. frank.

Európán kívül: 3 dollár.

Szegedi Uj Nemzedék R. T. nyomása. Nyomdáért felel: Szegedi Jenő.

Felelős szerk. és kiadó laptulajdonos: **lőfő csíkszentgyörgyi Jóna János.**

HARGITAVÁRALJA

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Főszerkesztő: lófő csikszentgyörgyi JÓSA JÁNOS

Vitéz lófő nagybaconi Nagy Vilmos.

Országgyarapító Főméltóságú Urunk a honvédelmi miniszteri bársonyszékbe ültette. Ez a bársonyszék nem a puha kényelmet, nem egy dícső katonai pálya csúcspontját jelenti, hanem országos gondot, keménymunkát, megfeszített erőt, tudást, felelőséget követel attól, akit ez a kitüntető bizalom ért.

Őszinte örömmel, igaz lelkesedéssel, büszke önérzettel vetjük tudomásul, hogy vitéz lófő nagybaconi Nagy Vilmos Magyarország honvédelmi minisztere lett. Megfoghatatlan erő, szóval alig kifejezhető érzés vonz mindannyiunkat Őhozza, egyszerűen csak azért, mert közülünk való, atyánkfia, és testvérünk, mert tudjuk, hogy az Ő kitüntetésekkel ékes attilája alatt is ugyanaz a székely szív dobog, mint a legegyszerűbb testvérünk su-bája alatt.

Az ő országos gondjai, sikerei és csalódásai a »maroknyi székely nép» gondjai is lesznek. Kísérje minden útján a székelység szeretete, Isten áldása s a vérrrel öntözött szülőföld bízalma.

Vitéz lófő nagybaconi Nagy Vilmos Parajdon, Udvarhely-megyében 1884-ben született. Édesapja bányamérnök volt. Érettségit 1902-ben tett a szászvárosi Kun-kollégiumban. Ludovikát 1902—1905. években végzett, hadnaggyá való avatása után a szabadkai 6. honv. ezredhez került. 1909—1912-ig a bécsi hadiskola hallgatója, 1910-ben főhadnagy, 1912-ben a 79.-ik honv. gy. ddr. vezérkari tisztje, 1914-ben vk. százados. Részt vesz a szerbiai hadjáratban, 1915-ben a Szurmay hadtestnél szolgál Wolhyniában, majd a 61.-ik hho.-val a román frontra kerül, ezután a 16.-ik h. ddr. vezérkari tisztje. 1919-ben őrnagy, 1923-ban alezredes, 1925-ben ezredes. Szolgál a honv. minisztérium szervezési osztályában, két éven át a honv. miniszter szárnysegédje, majd az I. vegyesdandár vezérkari főnöke, 1931-ben a honvédség főparancsnokának szárnysegédje. 1934-ben tábornok, 1935-ben a minisztérium közigazgatási o. főnöke, 1936-ban hadtestparancsnok, 1937-ben altábornagy, 1939-ben gyalogsági szemlélő, 1940-ben hadsereg parancsnok, 1941-ben gyalogs. tábornok, utána nyugalomba vonul mint vezérezredes, hogy 1942. szeptember 24.-én

mint honvédelmi Miniszter ismét a haza javára áldozza munkáerejét.

Vitéz lófő Nagy Vilmos magasra ívelő pályáján az a testvér maradt mindenkor, aki a lelken, a vérén keresztül érzett meg minden jajszót, amely székely testvérei ajkán felszakadt. Minden egyes katonáját gyermekeként szerette, mert ő maga is kemény katoná. Látott már sok pusztulást, sok könnyet. Maga is tevékenyen részt vett a magyar hadsereg ütőképességének kifejlesztésében a sors megadta hozzá a legnagyobb lehetőséget, hogy eddigi munkásságára a koronát feltehesse.

Kamenyitzky Árpád.

CSÍKI-SZEKÉREN

Itt van a köpeny, a kesztyű, kalap.

»Nagymama« kérlek, vedd a botodat!

Néhány perc s máris útra-kész vagyunk:

És a csíki-szekéren utazunk....

Lásd, már előállt öreg Hajdú Pál,

tartja a gyeplőt — s közben szundikál —

De »Nagyasszony«-nyal örömmel kerül

a kaptatóra... és hajt emberül!

Ez szép út lesz — Háromszék s Csík között —

A bércfokon s az Anna-tó fölött

felszállt a köd már... szűz tükörbe lenn

a hegyek árnya mélyül csendesesen...

Gingalló! Hopp, hopp! Hogy vagy szent Atyó?

Hol van a harang? Miért nincs bízató?

»Angelus Dei«? Talán nem vártatok;

Tündértanyán már minden elfogyott? *)₁

Nos hát siessünk Bálványosra fel!

Hallod? Hallod a visszhang már felel....

A várúrnál majd megebédelünk;

»Pour« utód! Terített nekünk. — *)₂

De a Barlanghoz ne menjünk talán

a sok bús-lélek megrohanthat ám *)₃

S nekünk — ugyebár — már éppen elég,

a gyászból?... Nézd, nézd int Feléd.

tele szatyorral egy törjai lány,

epret hoz; s gombát: »fenyőalja« — tán?

Micsoda édes, hús illata van!

Ezt mind megvesszük... A saroglyában van

egy fedeles és elég jó kosár...
 Jaj! A hátadon mi ez? Egy bogár:
 Hős cincér! Nem fél... most, most, megfogom;
 Nem! Mégse! Menjen, menjen szabadon!

Mily gyorsan halad ez a kis szekér:
 Emitt az Olt már... s szemed tán elér
 Tusnádig is? Óh örök fenyvesek!
 Hogyan öleljem bús szépségeket?

Csiktusnádi részlet.

Tí néma vágyban ébren álmodók — — —
 Tí soha soha meg nem változtók!

— — — — —
 — — — — —

Itt a Solyómkő... a Csukás... a bástya!
 Szemközt van már az egész panoráma

— — — — —
 — — — — —

Jaj »Nagymama!« Én tovább nem megyek:
 Add a kezed' segítek majd Neked
 leszállani... Nézd puha zöld moha
 véges-végig az út... megérkeztünk,
 Haza...

G. Dobay Olga.

*) A monda szerint az egykori kis kápolna harangját a tündérek ellopták és a tó mélyén elrejtették.

*) »Opour« a báró Apor család őse.

*) A torjai kén-banlangban sok öngyilkosság történt.

Szaniszló püspök emlékezete.

Írta: Dr. báró Nyáry Pál.

Magyarország két szép ősi városa: Nagyvárad és Szombathely nagyszabású ünnepségre készül november 11.-én, a nagy dunántúli metropolis védőszentjének, Szent Mártonnak emlékűnnepén. Most van ugyanis kereken százötven esztendeje annak, hogy Szombathelyen, a Szily János-utca 8. számú földszintes házacskájában megszületett ótordai Szaniszló Ferenc, Nagyvárad későbbi, lángeszéről, hazafias érzelméről és jótékonyágáról közzismert és szeretett püspöke. *)

Ezt a szép évfordulót most úgy Szombathely, mint Nagyvárad városa közösen, egyidőben akarja megünnepelni. Előreláthatólag Szombathelyen nagyváradi, Nagyváradon pedig szombathelyi előkelőségek tartanak majd előadásokat, emlékbeszédeket a nagy püspökről, akinek nemes emlékét mi is felelevenítjük olvasóinknak.

Szaniszló Ferenc, akinek szombathelyi szülőházát nemrégiben márvány emléktáblával ékesítették fel, régi, Dunántúlra szakadt erdélyi családból származott, amelynek tagjai ótordai vagy tordai nemesi előnévvel éltek. A tordai előnevű Szaniszló család egykor szép és fontos szerepet játszott Torda városának dícsőséges históriájában s tagjai, mint az Orbán Balázs leírásából is bizonyítható, maradandó nevet vívtak ki maguknak. Később a család egyik ágazata elhagyta Erdélyországot és a messzi Dunántúlra költözött, ahol főleg kézműves mesterséggel foglalkoztak. A püspök édesatyja: Szaniszló Márton maga is híres ezüstműves volt Szombathely városában.

Szaniszló Ferenc középiskoláit szülőmegyéjében végezte kitűnő eredménnyel, amely után felvétette magát a papnövendékek sorába. Itt annyira kitűntette magát buzgóságával és tudásával, hogy 1809-ben már a pesti központi papneveldebe küldték. Innen később a bécsi egyetemre került, még pedig pártfogójának, Somogyi Lipót szombathelyi püspöknek az egyenes kívánságára.

Az egykori császárvárosban is hamarosan kitűnt egyedülálló képességeivel, úgy hogy a kormányászéki tárgyalások alapos elsajátítása céljából az udvari kancelláriához osztatott be. Itt tűnt

*) Dr. Rugonfalvi Kiss István »A nemes székely nemzet képe« c. munka III. kötetének, »A székely nemzet kíváló tagjai« c. fejezetében megemlékezett három sorban Tordai Szaniszló Ferenc nagyváradi püspökről, akinek még munkájának címét is súlyos hibával közölte, amire folyóiratunk ez évi 2. (jan. 15.) száma 29. lapján rámutattunk. Igen öröndetes, hogy báró Nyáry Pál dr. az alábbi emlékezésével is sok hibát igazít helyre s méltó írással adózik a püspök, akit Rugonfalvi Kiss István székely eredetűnek tart, emlékezetének. Szerk.

ki először Szaniszló Ferenc hatalmas szónoki tehetsége és hazafias érzülete is. 1818. augusztus 20.-án ugyanis előadást tartott »Egyházi beszéd a keresztény hazafiúságról« címmel, amely óriási feltűnést keltett Bécsben s bár teljesen tárgyilagosan volt megszerkesztve, a császárvárost azonnal el kellett hagynia. Viszszatérve Magyarországra előbb püspöki szertartásmester, majd pedig a papnevelőintézet tanára lett Vas vármegyében.

Szaniszló Ferencet ezekután egyre-másra érték a kitüntetések. Hamarosan a szentszék ülnökévé, a házassági kötelék és szerzetes fogadalom védőjévé, majd pedig zsinati vizsgálóvá nevezték ki. 1830-ban a pesti egyetem hittanára lett s ez időtájt tartotta az egyetemi templomban felejthetetlen egyházi szónoklatait. Szónoki tehetségét annyira becsülték és elismerték, hogy 1833-ban ismét Bécsbe hívták, ahol újabb nagyszabású magyar beszédet intézett a hallgatósághoz.

Mint már országszerte ismert szónok 1835-ben nagyvárad kanonok, 1839-ben pedig a pesti központi papnevelő intézet kormányzója lett. 1844-ben a magyar királyi helytartótanácsnál az egyházi ügyek előadójaként szerepelt s még ebben az esztendőben szerbiai választott püspök is lett. Nagyvárad püspökévé az enzendorffi kolostorba száműzött Bémer László báró után 1850. szeptember 5.-én választották meg Szaniszló Ferencet, akit a királyi kegy 1853-ban valóságos belső titkos tanácsi méltósággal is felruházott. Szaniszló Ferenc ebben a szép méltóságában hosszú, 18 esztendeig munkálkodott Szent László király városában, amelyet csak 1868-ban hagyott el súlyos betegsége miatt.

Szaniszló Ferenc mint Nagyvárad és a pápai szék assistens püspöke különösen mint szónok és író vált ismeretessé. Leghíresebb szónoklatai közül nem egy, mint pl. a már említett »Egyházi beszéd a keresztény hazafiúságról« és a Ferenc császár születése napján elmondottak nyomtatásban is megjelentek. Ismertek azonban a Ferenc császár, Jurinits Antal győri püspök és Varum József nyitrai püspök halála alkalmából elmondott gyászbeszédei is.

Mint lapszerkesztő szintén maradandót alkotott. Ő szerkesztette hosszú éveken át a Fascicula ecclesiastici literarii, a Religio és Nevelés, továbbá az Egyházi Tudósítások című lapokat. Számos, nyomtatásban is megjelent magyar és latin nyelven tartott szentbeszédein kívül, több nagyobb tanulmányt is írt. A legnevezetesebbek ezek közül a négy kötetes Doctrina Religionis christiano-catholicae című műve, amelyet testvérbátyja, Szaniszló József kanonok fordított le magyar nyelvre.

Lángeszén és izzó hazafiúságán kívül főleg jótékonyasága révén vált közzismertté Szaniszló püspök, aki egészen 1869 december 13.-án Bécsben bekövetkezett haláláig segítette az egyházi intézményeket és a szegény nincsteleneket. Szaniszló püspököt nem hiába nevezték a jótékonyaság püspökének! Adománya,

segélyei sok-sok millióra tehetők. A nagyváradai koldus-ápoló intézetnek például 22.846 Koronát adományozott egyízben s egyik kezdeményezője volt a nagyváradai Szent József fiúnevelő intézetnek is. Ő adományozta Bihar vármegyének 1869-ben I. Ferenc József és Erzsébet királyné pompás, életnagyságú arcképeit is.

Most, amikor Nagyvárad és Szombathely városa közös ünnepséggel emlékezik meg Szaniszló Ferencről, Nagyvárad hazafias gondolkodású, nagyműveltségű, jótékony püspökéről, idézzük fel mi is nemes emlékét követendő példaképül!

Töredék a multból.

Szó a székelyekről.

Irtá: szenterzsébeti Szakáts Péter, kormányfőtanácsos.

Régen volt, amiről itt szólni akarok, oly régen, hogy elfárad az emlékezet mire odaér.

Az első országos gazdasági és ipari kiállítás volt 1879-ben Székesfehérváron. Országos jellegű volt ugyan a kiállítás, de mégis leginkább a Dunántúli országrész termelvényei nyertek ott bemutatást.

A kiállítás ideje alatt, szeptember végén, ugyanott — Székesfehérváron — volt az első **Országos Gazdakongresszus** is.

A Dunántúli gazdatársadalom első megmozdulása volt mind a kettő, Ausztriával 1867-ben történt kiegyezés után. Valójában az egésznek éltető lelke néhai **gróf Zichy Jenő** a nagy iparbarát és keleti utazó, aki a nagy ügy sikere érdekében beutazta az egész országot, Erdélyt is beleértve. Emlékszem, hogy megfordult **Kolozsváron** is.

— E sorok írója — akkor tanársegéd volt a kolozsmonostori gazdasági tanintézetben.

A kiállítás tanulmányozására odautaztam az Erdélyi Gazdasági Egylet képviselőjeként, a gazdakongresszuson is résztvettem.

Gazdag tartalmú előadások keretében kerültek tárgyalás alá: **a keleti marhavész ellen teendő intézkedések, a hazai kertészeti ügyek Molnár István kertészeti iskolai igazgató előadásában, a hazai lótenyésztés ügye, amiről Tormay Béla állatorvosi tanintézeti igazgató tartott nagyértékű előadást és a délvidék lakatlan részeinek betelepítése Máday Izidor földművelésügyi miniszteri titkár tanulmányában.**

Az utóbbi előadás rendjén megragadta a figyelmemet az előadónak az a javaslata, hogy székelyeket kell telepíteni a délvidékre s azokkal kell benépesíteni az ottani pusztai helyeket.

Az előadás után nyomban felszólt **Jurenák Sándor** — emlékezetem szerint — túrkevei földbirtokos, aki ellenezte a székelyek telepítését, mert szerinte a székelyek erre nem alkalmasok.

Mindjárt meg is indokolta azzal, hogy ő hat székely családot vitt a birtokára gazdasági cselédnek, de nem váltak be és lebecsélte a székelyeket. Csak kettő maradt meg nála — mondotta — a többiek, elkövetett hibák után, elszökdöstek.

Szörnyen felháborított, — akkor hevesvérű székely ifjút, — ez a nyilatkozat.

Az egész nagy gyülekezetben csak egyedül voltam székely. Nyomban szót kértem.

Gróf Zichy Jenő elnökölt, aki készséggel szólni engedett.

Bizonyára tudja **Jurenák Sándor** úr, — mondottam —, mint elismerten jeles gazda, hogy a legszebbnek látszó bűzának is van alja. Ha megrostálják, mint rostaalj kerül ki belőle. Éppen ilyen a népi társadalom is, — és azzal hibázta el **Jurenák Sándor** úr, hogy nem az elejéből válogatott a székelyeknek, hanem az aljából. De elismerte, hogy még azokból is kettő meglepődésére bevált, ami azt bizonyítja, hogy a székelység, amelyhez magam is tartozom, nem érdemli meg ezt a mostoha bírálatot.

Egyebként a székelység eltelepítésének magam sem vagyok híve egyrészt azért, mert hegy-völgyes-erdős hazájában van másfél ezer év óta az igazi otthona, tehát ott kell olyan állapotokat létesíteni, hogy mindenki ott találhassa meg életfeltételeit; másrészt pedig azért, mert a székely nép java aligha hagyná el ősi otthonát, a vagyontalan részével pedig csak állami nagy költséggel volna az áttelepítés megoldható, a **sík vidéken**, ki tudja milyen sikerrel.

Ezért én nem tartom indokoltnak a székelyekkel való telepítési kísérletezést.

Rövid beszédem után **gróf Zichy Jenő** hozzám jött és melegen üdvözölt, ami nekem igen jól esett.

Nagy örömömmre szolgál, hogy hat évtized után a székelyekkel mégis eredményesen sikerült eme telepítés. De ez más. A kétszáz évvel ezelőtti hazájukat veszített székelyek nyertek igazi új hazát a délvidéken.

De ettől eltekintve is, most más elgondolás alá esik a Székelység, egyrészt fajta tulajdonságainál fogva, másrészt országos érdekek szempontjából.

A Székelység irányában megnyilvánult kormány-jóakarát két irányú: otthonában olyan helyzetet teremteni, hogy a nincstelenek ott találják meg életfeltételeiket és az alkalmat a vagyongyűjtésre, azok pedig, akik földbirtokosok ugyan, de jelen elhelyezkedésük mellett nem fejthetik ki értékes tevékenységüket, olyan helyre és olyan viszonyok közé jussanak, ahol szorgalmuk és munkájuk gyümölcsözőbb leend. Ez nemcsak egyéni és szűkebb társadalmi érdek, hanem az országnak is nagy gazdasági és politikai érdeke.

Erről a t. Szerkesztő Ur engedelméből más alkalommal szólok.

Erdélyi kedves dicsérete.

Reggel, mikor felzúgnak fenyvesek,
 Téged köszönt a rózsaszín havas,
 S ha árnya elszáll esti napkorongon,
 A karcsú völgyben meglesed
 Sikló pataknak pajkos, fényes vágát, —
 Innen is látlak, halva hívlak,
 Hajkoronádban bús Erdélyt borongom,
 S arcod csodálom, melyre századévek
 Büszke bánatnak minden kincsét
 Királyin adták, szemedbe tárták, —
 Erdély teremtet, ilyen csodássá
 Erdély káprázó ézredéve edzett,
 Ha szólsz, szívedből Erdély tündököl,
 Álomszemed szent Csaba-tábort látott,
 S a véred is mind-mind székeleyek,
 Magyar szőlőn a legszentebb gerezdek, —
 Erdélyi vagy, ott zengett ifjúságod,
 Amerre egykor Apor lázadott, —
 Erdélyi vagy, királyi vagy,
 Szemedben büszke székeley századok.

Kedves, — te vagy ma legszebb gondom,
 S mert messzi vagy, seb vérzik minden álmon;
 Hír sem száll hozzád, halálnak mondom:
 Hogy lássalak, sóhajjá kellett válnom, —
 És lettem érted: szellőüzenet,
 Hervadt avarra hullanó toboz,
 Halk álomének, bús, kesergő,
 És lettem érted: megfakult koboz,
 Ki vérrel írt és elhalt kürtjelek
 Bús éjszakáján hozzád küldte meg
 Gyllkolt szerelmét erdélyi gyásznak, —
 És lettem érted: vérző fenyveserdő,
 Holdfénynek árnya szent szobád falán,
 — Körötted éj van, most álmodsz talán,
 S az álmaidra fenyvesek vigyáznak.

Kiss Gábor.

A székelyföldi kutatásokhoz.

— Levél a szerkesztőhöz. —

Diósgyőrvasgyár, 1942. okt. 25.

Olvasóink bizonyára emlékeznek »Bánkfalvi Ember« tollából megjelent közleményünkre. Ez a »Bánkfalvi Ember« most álneve alatt újra hosszabb közérdekű levelet intézett hozzánk, amely értékes tartalmánál fogva nemcsak közlésre érdemes, hanem arra is, hogy eláruljuk íróját. A levél írója ugyanis Keresztes Vencel ny. m. kir. vasgyári felügyelő, v. ügyosztályfőnök, a pápai »Pro Ecclesia et Pontifice«, a Magyar Vöröskereszt hadiékítményes ezüst díszérem- és a Háborús Emlékérem tulajdonosa. A Magyar Tanítók Eötvös-alapjának és a Magyarországi Tanító Egyesületek Egyetemes Szövetségének tb. elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia Wodianer-díjasa, a vasgyári róm. kat. egyház. főgondnoka, a m. kir. vas- és acélgyár s az üzemileg hozzácsatolt ipartelepek iskoláinak ny. igazgatója. (Szerk.).

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Ne vegye rossz néven, hogy ismét levelet írok. Ezúttal nem a Csíki székely-krónika írásom tárgya, hanem ennél messzebb menő, de ezt is magába foglaló olyan probléma, amelyet a székelység érdekében mielőbb meg kell oldanunk. A Csíki székely-krónikát illető hozzászólásomra sem pro- sem kontra semmiféle megjegyzés vagy észrevétel nem tértént. Ez talán nem annyira a közömbösségnek és nembánomságnak, mint inkább a kérdés fontosságának, — amely további mérlegelést és alapos megfontolást igényel, — jele. Mert ha az első lehetőségben találtnók meg a hallgatás fájdalmas okát, szomorú megállapításra kellene jutnunk.

A székely krónika ügye nekünk székelyföldieknek, s főleg csíkiaknak becsületbeli ügyünk, amelyet máról-holnapra, — pláne örökre el nem temethetünk. Ennek fel kell támadnia, hogy megtisztultan, s minden kicsinyes érdek háttérbe szorításával, kétségbe vonhatatlanul nemzetünk: a székely nép dicsőségét hirdettesse! *)

*) Hálás köszönettel adózom Keresztes Vencel székely testvérünknek a Csíki székely krónika ügyében tanúsított újabb érdeklődéséért és megállapításáért, amelyek most már kikényszerítik a válaszadást. A Csíki székely krónikát sajtó alá rendeztem, bőséges jegyzeteléssel és teljes történetének, másfél százados irodalmának, a kritika és a kutatások megállapodott eredményeinek feldolgozásával. A munka körülbelül 20 nyomtatott ívnyi terjedelmű, ára kb. 15 pengő lenne. Ez tehát csak a kiadhatására, illetőleg mecénására vár. Az egész munka költségei (klisékkel stb.) kb. 3500—4000 P.-t tenne ki. A 15 pengős ár a székelyek részéről, akiknek úgy is elég életküzdelmes sorsuk, túl magasnak látszik. Ez ügyben részletes megtárgyalást folytattam a nyár folyamán Miklós Gergely csíkvármegyei kir. tanfelügyelővel, hogy miképpen juttathatnánk a szé-

De ismétlem, most nem csak erről akarok beszélni. Hónapokkal előbb egy rövid közlemény jelent meg a Nemzeti Újságban, amely az időkhöz mért szűkszavúságban arról értesít, hogy Kovásznán, Háromszék megyében római település nyomaira akadtak. S e közléssel kapcsolatban azt is tudomásunkra hozza a közlő, hogy ennek hatása alatt elhatározták Tusnád fürdő közelében lévő **Bálványos vára** hasonló feltárási munkálatának megindítását.

Kik tárták fel Kovásznán a római település nyomait és kik azok, akik a Bálványoson ennek hatása alatt ásatásokat készítenek elő — ebből a közleményből nem derül ki. De bizonyos vagyok benne, hogy akik erre a munkára vállalkoznak, vagy már vállalkoztak is, múltunk, nemzetünk, s talán éppen székely voltunk érdekében cselekednek, meg akarván menteni, sőt feltárni és nyilvánosságra hozni mindazt, ami múltunkra, nemzetünk régi nagyságára és dicsőségére vonatkozik.

Ez a vállalkozás tehát minden magyar, szorosabban minden székely ember becsülésére és messzemenő anyagi és erkölcsi támogatására tarthat számot. De hát lássuk, hogy miről is lehet szó?

A csíki Bálványos várát nem szabad összetéveszteni a Büdös-hegy szomszédságában emelkedő, s romjaiban s főleg öreg bástyájában ma is imponáló torjai Bálványos várával. Ezt le kell szögezzem, mert sajnos, igen sokan vannak, akik a csíki Bálványos vár egykori fennállásáról, annak ellenére, hogy nyomaik ennek is jelentékeny romok jelzik, nem tudnak. Összetévesztik ezt a szomszédos torjai Bálványos várral, amelynek imponáló romjai messze vidékekre ellátszanak, míg a csíki Bálványos vár romjait hatalmas sűrű erdő borítja s arról legfeljebb a szomszédos lázárfalvi és tusnádi pásztorok tudnak, akik legeltetés közben ott néha-néha megfordulnak.

A szóbanforgó csíki Bálványos várát elsőízben Orbán Balázs írta le »A Székelyföld leírása« című hatalmas művének III. kötetében. E kötet Háromszéket tárgyalja s a nagy székely író, egy kis önkényességgel, »Tusnád fürdőt« Háromszék kötetében ismerteti s a csíki Bálványosról evvel kapcsolatban emlékezik meg

kelység kezébe oly olcsó áron, hogy minden tanító, iskolai könyvtár s minden székely érdeklődő beszerezhesse. E megbeszélés eredménye az volt, hogyha előzetesen 1500—1000 székely tanító vagy más székely ember jelentkezne a munka köteles átvételére, csekély 2—3 pengővel számítanánk a munka árát. Természetesen a könyvpiacon továbbra is 15 P. árban kerülne forgalomba. Csekélységem volt az, aki hova-tovább mindjobban átéreztem azt a »becsületbeli ügyet«, ami ránk szakadt a Csíki krónikát megillető helyére visszaállítására, András Mátyás és társai, valamint Sándor Zsigmond szellemének teljes elégtételadása tekintetében.

1616 Cs. J. J. szerk.

a következő sorokban: »E vár mind fekvésileg, mind kiterjedésileg, valamint építészetileg is legjelentékenyebb volt ősváraink között, mert a várfalak, amelyek a hegynék egész fennlapját koridomban körül ölelik, 2000 lépés kerülettel bírnak.« Majd így folytatja: »Impozáns, ily megrendítően nagyszerű rommaradványokat korunkban sehol sem láttam stb.«. (L. Orbán: A Székelyföld leírása. III. k. 70—71. lap).

Ebből a kis ízelítőből is megállapítható, hogy a hatalmas rommaradvány szakszerű feltárásánál alapos és nagy munkája lesz a fejszének, a csákánynak, az ásónak és kapának. S ha ez a feltárás **hozzáértéssel**, alapos és rendszeres munkával fog végbe menni, amelyet nincs okunk kétségbevonni, úgy az eredmény is **hatalmas** lesz. Nem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy a Székelyföld s különösen Csík egész területe archeológiailag, történelmileg, régészetileg valóságos **szűzterület**! Egy-két kincskeresőn kívül alig foglalkozott a múltban valaki feltárásokkal. A kincskeresők kétségtelenül okoztak kárt, — de súlyos károkat okozhatnak azok is, akik hozzáértés nélkül, — bár jóhiszeműen, — túrják fel a földet, mert az ásó és kapa nyomán felbukkanó — egyébként jelentéktelennek látszó tárgyak, leletek; a hely és fekvés alapos lerögzítése nélkül, sokszor értéktelenné s maga az egész munkálat tudományos szempontokból kétségessé válik. Jó példa erre a székesfehérvári koronázó és temetkezési székesegyház feltárása, ahol tudvalevően, az 1850-es évektől kezdve nem kevesebb, mint *hét ízben* rendeztek feltárásokat s bár nem mindenkor avatalan kezek végezték ezeket, mégis megtörtént, hogy a székesegyház nagyságának, építési korának fontos megállapítása érdekében véghez vitt ásatások során, a **földből felkerült csontokat, az azok elhelyezését nem vették figyelembe**, azokat egy közös helyen gyűjtötték össze és egy ládába rakva szállították el. Később kiderült, hogy ezek a csontok, a székesegyházban eltemetett királyok földi maradványai voltak, amelyekről azonban utólag, a lelőhely pontos megjelölése híján nem lehetett megállapítani, hogy ki-é is volt az az ereklye számba menő csontmaradvány? Így a legutóbb megejtett és tudományos felkészültségben teljesen megbízható kutatás, illetve feltárás igen kevés eredménnyel járt.

Csík területe, mint fent is említettem a feltárások tekintetében valóságos szűzterület. Vigyáznunk kell tehát, hogy annak feltárása az eddigi tapasztalatok alapján úgy történjék meg, hogy tudományos eredménye el ne maradjon. A feltárásokra pedig óriási terület kínálkozik. A csíki Bálványos vár mellett figyelmet kell fordítani a Csíksomlyó felett emelkedő **nagysomlyói várromokra** is. Azt is kevesen tudják, hogy a Nagysomlyó tetején, amelynek voltaképen kettős csúcsa van, a nagyobbikon hatalmas romvár terül el, míg a kisebbiken régi szerzet nyomai láthatók. Az előbbi kapcsolatban állhatott a csíki s ezenkívül a torjai Bálványos

várakkal, míg a szerzet, amelynek nyomai kétségtelenül megállapíthatók, alighanem a Szent István által alapított első szerzet lehetett. Kétségtelen, hogy a várak elnevezése, a későbbi bálványozásokkal áll kapcsolatban. A somlyói vár éppúgy lehetett a bálványozók menedéke, mint a csíki (tusnádi) vagy torjai Bálnyos vár, s az a szerzet, amelynek nyomai a Nagysomlyó kisebbik csúcsán omlanak szét, éppúgy lehetett a térítő barátok otthona, amelyet szándékosan és azért telepítettek közvetlen a Bálványos vár közelébe, hogy a térítés munkája annál fogatosabb legyen. A hegyek ormáról elszálló harangszó eljutott a büszke várak falai közé is s az eredmény a falak beomlása s a keresztény vallás honfoglalása lett. Mindez csak feltevés természetesen, de hát azért van a fejsze, az ásó és kapa, hogy e téren bizonytságot szerezzen a föld alól, ahol székeljehonunk történetének igen sok beszédes bizonyítéka fekszik.

A várak mellett aztán figyelemmel kell lennünk az egyes kastélyokra és azok maradványaira is. Ilyenek is bőven akadnak a Székelyföldön és Csík földjén is. A Lázárok kastélya Szárhegyen, az Andrásyak ősi fészke Szentkirályon, a Sándorok vára Szentmihály és Vacsárcsi között stb., mind-mind várják a feltámadást hirdető ásót, kapát, fejszét és csákányt! Az a körülmény, hogy egyik-másikban már történt kapavágás, még nem jelenti a kérdés végleges elintézését. A Sándorok várát mindenesetre alapos és rendszeres feltárásnak kell alávetni. A Csíki Székely-Krónika érdekc parancsolja ezt, amelyre vonatkozólag azonban az egész csíki, illetve székelyföldi ásatások fényt deríthetnek. — A kastélyok és ezek romjai mellett nagy figyelem fordítandó a templomok és régi egyházak épületeire, különösképen azok úgynevezett **kerítéseire**, amelyek egykor védelmül szolgáltak a falvak népeinek. — A Magyarország egyik régibb számában olvastam, hogy Csíkszentmártonban, az úgynevezett Sándor-telken, amely ma a Nagy Jenő kir. körjegyző tulajdona, újabb építkezéssel kapcsolatosan, középkori emlékekre bukkantak. Mik azok, hol vannak, — nem tudom, de érdekel, mert honom földjéből kerültek napfényre s történelmi emlékek!

(Vége köv.)

Az Erdélyi Párt szorgalmazására a kultúsz-miniszter Erdélyi Leányotthon felállítását rendelte el, amelyben csakis erdélyi származású egyetemi és főiskolai hallgatónők, valamint középiskolai és középfokú iskolai tanulók és más hivatású fiatalabb leányok helyezhetők el. A leányotthont az Erdélyi Párttal együtt a »Szfhe« tartja fenn.

Oroszországi bozontos, nagy termetű és vérengző természetű medvék szaporodtak el a székelyföldi hegyekben. Kisebb csoportokban vándorolnak át a Kárpátokon. A világháború rémes zaja kergeti őket. Sok kárt tesznek különösen Csík vármegyében.

Hozzászólások

**dr. primor Dálnoki Veress Julianna közzé
tett ama tervezetéhez, amelyet a bácskai
székely községek népgondozóképző
tanfolyama részére irt**

Dr. primor Keresztes Ede ügyvéd (Budapest):

A tervezetet a feladatok tiszta és lelkes meglátása és az eszközök helyes felismerése jellemzi és pecsételi el a megvalósításra. Szívből kívánom, hogy e nemes lelkesedés minden nehézséget lebírjon. Kétszer ad, aki gyorsan ad. A bácskai székely telepések megsegítésének területén nem is lehet elég gyorsan és elég gyakran adni.

Zayzon Ferenc (Budapest):

Úgy érzem, hogy a tervezet igen helyesen veszi alapul azt az elvet, hogy a székely telepésekben rejlő sajátos népi és nemzeti forrásokat keresi meg, tárja fel s erősíteni, növelni és öntudatosá tenni igyekszik az azokból merített erőket. Az egész tervezet ezen a helyes alapon igen nagy körültekintéssel, mély belátással, következetességgel és szeretettel készült. Legyen szabad a figyelmet felhívnom a népgondozók kiválogatásának nehéz és kényes voltára, valamint arra, hogy a munkába állított népgondozók hogyan kezdjenek a munkához. Ne tekintsék ugyanis a népet egy teljesen tudatlan tömegnek, amelynek ők visznek és adnak minden világosságot, hanem: ők keressék, fedezzék fel, ismerjék meg az egyes egyéneken — nők-, férfiak-, kicsinyek-, nagyok- és öregeken át az egésznek lelkét, az abban rejlő sajátos értékeket s azokat igyekezzenek céltudatosan növelni, fejleszteni, virágoztatni, hogy gazdag gyümölcsöket hozzanak.

**Dr. vitéz Temesy Győzőné, az »Ifjúsági Élet« szerkesztője,
(Budapest):**

A népgondozóképző tanfolyam munkatervezete magas színvonalú alkotás, élvezet volt olvasni. Mind neveléstani, mind gyakorlati szempontból alapos munka és korszerű minden tekintetben. Igen helyes dolog a tanfolyamot magában a faluban, a működési színhelyen rendezni s arra a falut meghívni. Kíváncsús lenne a vezető gazdaemberekkel még külön is beszélgetni a tervekről. Így bízni lehet abban, hogy jó vezetés mellett sikerülni fog a székely telepéseknél mutatkozó különleges feladatokat jó eredménnyel megoldani. De ha az első próbára nem is sikerülne teljesen akkor is folytatni kell ezt a nemes kezdeményezést a megfelelő tanulságok levonása szerint, a nagy magyar célok érdekében.

Jakab Antal újságíró (Marosvásárhely):

A bók legkisebb árnyéka nélkül is boldogan állapítottam meg, hogy hozzá hasonló átfogó, minden részletkérdésre és a nemzeti létünk szempontjából legfontosabb problémákra való tekintettel az utóbbi időben kevés ilyen tökéletes tanulmányt olvastam. Boldog örömmel töltheti el az embert egy ehhez hasonló terv elolvasása, mert azt látja meg belőle, hogy amit ő nevezhetetlen álmokban mint érzelmet és formátlan óhajtaást elképzelt, azt valaki formába önti és néki hangot ad.

Valamikor nem volt sok bizalmam a női munka iránt, különösen nem akkor, ha az a társadalmi problémák megoldása felé fordult. Hogy bizalmatlanságom eloszlott, abban éppen az Egyesült Női Tábor néhány hivatott vezető egyéniségéé az érdem. Be kellett látnom, hogy sok tekintetben többet tudnak tenni éppen a szociális bajok orvoslása terén a nők, mint a férfiak. Különösen az olyan nők, akik a bácskai székely telepek népgondozóképző tanfolyamánál: tervéhez hasonló terveket állítanak össze és remélhetőleg meg is valósítanak.

Nemcsak hibát nem találtam a tervben, de még hiányosságot sem. Olyan tökéletes az, hogy kár volna, ha csak a bácskai telepekben valósítanák meg. Érvényességét megfelelő propagandával, esetleg éppen a Női Tábor útján, az egész országra ki kellene terjeszteni.

Adja Isten, hogy a bukovinai székely telepesek népgondozói tanfolyamának megszervezésével egyidejűleg az egész országban létesítsenek hasonló tanfolyamokat, mert a terv maga olyan, hogy ha végrehajtásában lesznek is fogyatékok, az igazi célt *eltétlenül* eléri. Az elméleti tudás és a gyakorlati könnyítések beidegződése nem is annyira fontos az ilyen tanfolyamoknál, hanem sokkal inkább az: felébreszteni a népgondozókban az új magyar lelket, megláttatni velük, mik vagyunk, mit akarunk és hogyan akarjuk mindnyájan az összességért, mert ha ez a lélek megvan, megtalálja önmagától a gyakorlati megoldásokat.

Homonnay Tivadar, főpolgármester (Budapest):

A tervezetet érdeklődéssel olvastam. A Bácskába telepített bukovinai székelyek számára valóban szükség lenne a telepes községek rendszeres szociális gondozásának kiépítésére.

A népgondozóképző tanfolyam szervezése, az idegenből hazatért székelyeknek a tervezetben vázolt szociális és kulturális gondozása, valóban megfontolást érdemlő, hálás feladatokra nyújt lehetőséget.

Dr. Karvázy János, szociális felügyelő (Budapest):

A bukovinai telepésekkel kapcsolatos elgondolást a magam részéről igen helyesnek és üdvösnek tartom annál is inkább, mert

szociális szempontból a telepések problémái **inkább szellemi**, mint anyagi hiányosságban nyilvánulnak. A tervezet szerint kiképzendő gondozónők, — **kellő** alapos felkészültséggel és magukkal hozott intelligenciájukkal, — lassan átadhatnák ismereteiket a bukovinai székely telepéseknek és ez a **szellemi színvonal emelés** magával hozná az ő anyaországi emelkedésüket is, amelynek alapfeltételei a telepítés révén tökéletesen adva vannak. Az egyetlen, amit megfontolandónak tartok az, hogy a tervezet bizonyos mértékig a székely öntudat további fejlesztését, illetve ápolását látszik célozni, holott a telepítéseknél főcélunknak oda kell irányulni, hogy a telepések az **ottani őslakos magyarsággal mintegy összeolvadjanak**, az ottani életbe **szervesen beilleszkedjenek és bekapcsolódjanak**. Evégből üdvös megoldásnak azt tartanám, ha a bácskai telepekre később leküldendő tanfolyamhallgatók egészben vagy legalább részben az **ottani őslakosság hölgyközönségének** tagjaiból kerülnének ki, mert ezeknek volna ezúton leginkább módjuk arra, hogy azt a válaszfalat, amely ma még az ottani őslakosság és a telepések között bizonyos mértékig fennáll, lerombolják és a telepéseknek az őslakossággal való **harmónikus életét elősegítsék**.

Dr. Szacsvey József, író, ügyvéd, az Orsz. Gárdonyi Társaság tb. elnöke (Budapest):

Nagyszerű munkának ítélem és különösen helyeslem, hogy minden egyes emberrel nemcsak az előadókat kívánja megismertetni, hanem minden egyes emberrel az előadókat is megszerettetni. Nagyor helyes az elgondolása, terve, a munkaprogramm megállapítása és összeállítása és nagyon helyes az az elgondolása, hogy a székelységet évezredes időt meghaladó lelkiségétől nem szabad megfosztani, mert ezzel kivetkőztetnők egyéniségéből, márpedig az ésszerűség azt követeli, hogy a múltat, a hagyományokat mindig tiszteletben tartsuk, válaszfalat senki által emelni ne engedjünk, hanem szervesen kapcsoljuk be a székelység életébe a magyarság életét és létesítsük az u. n. harmónikus együttélést.

Erkölcökben, élet és világfelfogásokban, lelkiség megőrzésében és növelésében kell az alapot az ú. n. morális eszközök, szociális ténykedések folytán lerakni s akkor jön az egymás megbecsülése és ezt követi a különböző gazdasági kérdések ezer és egy ága. (Folytatjuk).

A külföldön élő magyarok gyermekeinek itthoni iskoláztatását tűzte feladatául a magyar kormány, amely már közel ezer szülő gyermekét hozatta haza. Az unit. egyház kérésére a hazatért 3 unitárius gyermeket Kolozsvárra irányították. Szilva Mária és Erzsébet Torockó vidékéről kerültek a Páris melletti Clivhy-be, Hegyi Aranka szülei pedig Firtosvájáról kerültek Belgiumba. A három gyermeket most keresztelte meg Ferenc József budapesti unit. lelkész.

Lármafa.

Hosszú Zoltán dr., a kiváló székely művész egy tíz tagú művészcsoporthal Berlinben, Bécsben és Münchenben szerepelt, mindenütt a legnagyobb lelkesedéssel fogadták. Berlinben a külföldieket barátságosan fogadják, a jelentkezéskor kitöltendő hivatalos írat így kezdődik: »Engedje meg, hogy a birodalmi főváros nevében Isten hozottal köszöntsük.«

Hunyadi Sándor a kolozsvári származású, országos hírnévű író, 50 éves korában, október 10.-én elhunyt. Előkelő, erdélyi családból való, Hunyady Margit, a Kolozsvári Nemzeti Színház ünnepelt drámai művésznőjének volt a fia, aki mint kolozsvári újságíró tűnt fel először, később a színházirodalomban voltak nagy sikerei. Egyik legismertebb darabja a »Feketeszárú cseresznye«. Budapesten temették el a Kerepesi temetőben. Végrendeletében összes munkáinak jövedelmét az Újságírók Szanatórium Egyesületére hagyományozta.

Halálozás. **Tompa Sándor** kir. járásbíróági tisztviselő, a világháborúban többszörösen kitüntetett törzsőrmester Sepsiszentgyörgyön, élete delén váratlanul elhunyt.

Basa József csíkszentléleki földmívest, aki a 82. gy. ezr.-ben az orosz harctéren 1915-ben hősi halált halt, a csíkszere-dai járásbíróság holtnak nyilvánította.

Az Erdélyi Férfiak Egyesülete Urmánczy Nándor emlékének megörökítésére a Fővárosi Közmunkák Tanácsának hozzájárulásával a Szent Margitszigeten emléket állított azon a helyen, ahol Urmánczy Nándor, az EFE vezetőségi tagja Hazánk feltámadásáért való küzdelmeiben és harcaiban pihenést keresett és talált. Az emlékmű felavatása 1942. október hó 25.-én, délelőtt 11 órakor történt. Műsor: Az avató beszédet Farczádi Sándor László dr. Bp. szföv. ny. főkapit., ügyvéd tartotta. A Felvidék nevében Kalmár Elek ny. tanker. kir. főigazgató, az erdélyiek nevében Dr. Dániel Áron ügyvéd, az Országos Magyar Sajtókamara főügyésze, a délvidékiek nevében Dr. Fall Endre, a Reviziós Liga üv. igazgatója helyezték el koszorút. A felavatási ünnepélyen ideiglenesen felállították a Farczádi Sándor László dr. ny. főkapitány által adományozott hatalmas országzászlót, melyet az Urmánczy Nándor maroshévízi sírjánál fognak elhelyezni.

»Hargitaváralja« ünnepélyt rendezett az Országzászlónál Budapesten október 11.-én. Erdélyből felsereglett több ezer székely munkás, munkásasszony és leány jött össze, hogy munkábaállásuk előtt tisztelegjenek a Feltámadás jelképénél.

A volt m. kir. brassói 24. honvéd gyalogezred Bajtársi Egyesülete a Rétyi Nyírben szeptember 27.-én összejövetelt tartott, amelyre meghívták a hivatalokat, leventéket, iskolákat és magánosokat.

Az Egyesült Női Tábor hét erdélyi vármegye szegény gyermekeit gondozta a nyáron. 1500 gyermekotthon működött a Tábor vezetése mellett az Orsz. Nép- és Családvédelmi alap támogatásával. 78 betegszobás Napközi Otthont is vezetett. 5000 gyermek részesült a Tábor gondozásában, köztük a szórvány-vidékek magyarjai. Az Otthonok központi székhelye Kolozsváron volt, V. Bodor Aladárné, Czeke Vilma irányításával.

Csikszereďa megyei város képviselőtestülete hozzájárult Csík-somlyónak és Csíktapolcának a városhoz való csatlakozásához.

Szejké-fürdő, az udvarhelymegyei székely kincs, pusztulóban van. Mozgalom indult a vármegyei tanítóság körében, hogy a szép multú fürdőt saját tulajdonába vegye át. Ez időszerint a szép terv nem valósítható meg, a tanítóság azonban nem veti el a gondolatot végképpen.

Udvarhely megyében az ottani Népművelési bizottság különös figyelmet fordít a népi hagyományok gyűjtésére. Most felszólítást kaptak a tanítók és örömmel vállalták is falujuk történetének megírását.

Barátos községnek Kispest ajándékozott Országzászlót, amelyet díszes küldöttség vitt le a Székelyföldre, ahol október 4.-én avatták fel. A küldöttség Barátosról Árkosra ment, ahol szintén résztvettek az Országzászló avatáson.

Udvarhely m.-ben, Felsőősfalván szeptember 24.-én tűzvész tombolt. Egy özvegyasszony, Szőke Deák Ferencné gabonása gyulladt ki. Vitán Zoltán kereskedő, Erdélyi Károly főjegyző, Elekes József ref. lelkész és Kerestely Ágnes példája után a falu egész lakossága részt vett az oltásban. A községben nagy tüzek voltak még 1910-ben, 1931-ben és 1935-ben. A tűz terjedését az épületek zsúfoltsága és a zsindelyes háztetők okozták.

Illésbá málnát szedett a Gyilkostó közelében levő Likas hegyen, amely kítűnő málnatermő hely. Szedés közben szembetalálta magát egy óriási barna medvével, »aki« jóízűen csemegézett. Illésbá még sohase ért le a hegyről ilyen gyorsasággal, mint most. Jelentette a csendőröknek a medve kalandot, de a medvének nem akadtak nyomára, ellenben megtalálták Illésbá vedrét összevissza csavargatva, amint a medve megette a benne lévő málnát, sőt alaposan ki is tisztogatta nyelvével a vedret.

Az Erdővidéki unitáriusok szeptemberben jól sikerült »Unitárius nap«-ot rendeztek Baróton és elhatározták, hogy minden évben megrendezik a honvédek bevonulása évfordulóján. Színpompás jelenet volt a felsőrákosiak ősi viseletben való hatalmas kivonulása.

Háromszék megyéből 108 székely asszony és leány ment ki a dunakeszi paprikagyárba, időszakai munkára, hogy családjuk megélhetését ezzel is elősegítsék.

A köpecsi kút.

Valami bűbajos kedves nevet kellene neki adni, mert olyan, mintha mese volna. Liliputi-kicsike, furfangosan egyszerű, ha akarom székelymódon ékes, festett, faragott tetős, ha akarom csak egy 80 cm. hosszú, 25 cm. széles cement padocska, amelynek felső lapján két nyílás van, egyiken a vizet hozza fel egy 80 cm. hosszú, 18 cm. átmérőjű veder, amely egyúttal a kút fedője is. A másik mélyedés közepén egy szeg áll ki és ha ráhelyezik a verkliszzerűen felhúzott vedret, a szeg felnyitja a veder alján levő »lappancsot« és a víz kiöntés nélkül, önmagától folyik a kivezető cement csatornába. A veder űrtartalma 12 liter. A kút elkészül egy napi munka alatt, költsége 12 m.-es mély kútnál két év előtt 100 pengő volt. Készítője Kovács Mózes köpecsi bányagépész. Köpecen több gazda udvarán látható ilyen kút, másutt még nem ismerik. Kovács Mózes egy német árjegyzék-rajz után készíti. Á. É.

GÓBÉSÁGOK

Bátorság. No kijed igazi bátor, Rebeka né, hogy ki mere menni éccaka a csűrbe s jól elverte a tolvajt. Ugyanbizon, honét véve akkora erőt?

— Azt hívém, lelkem, hogy az: — uram...

Meghatározás. A vásárban megkérdezi egy úr a székelý gázdától:

— Kié ez a tehén?

— Ebbiz elsőbbecske az anyjác, s azután az enyim a mi-csodás, felelé a székelý.

Halálos veszedelem. A hajtóvadászat után beállít a góbé a vadásztársasághoz és fájdalomdíjat követelt.

— Hogyan? kérde a vadásztársaság feje, hiszen meg sem sebesítettük.

— Abban igaza van, hallgassa meg, mondá a góbé, de az egész vadászat alatt halálos veszedelemben forogtam.

Olvassuk és támogassuk

a HARGITAVÁRALJÁT

a székelýség egyetlen folyóíratát!

